

Spoeuvoordracht voor de College vergadering van 06 juli 2021

Portefeuille
Agendapunt

Kunst en Cultuur, Monumenten en Erfgoed (41)

F11

Geheim

Tekst van openbare besluiten
wordt gepubliceerd

Onderwerp

Collectie Amsterdam

Het college van burgemeester en wethouders besluit

1. In overweging te nemen dat in het collegebesluit van 16 februari 2021 over 'Evaluatie restitutiebeleid door Commissie Kohnstamm' is ingestemd met het doen van een verzoek aan de Restitutiecommissie om een (her)boordeling te doen van het restitutieverzoek inzake het kunstwerk 'Bild mit Häusern' van Wassily Kandinsky. Het samen met de claimanten in te dienen verzoek zal op basis van het nieuwe – door de minister vast te stellen – toetsingskader van de Restitutiecommissie moeten worden beoordeeld. Op 19 februari 2021 is hierover een raadsbrief uitgegaan, waarin is aangegeven dat het college pleit voor een herbeoordeling van het restitutieverzoek door de Restitutiecommissie en hierover met de verzoekers in contact zal treden
2. Kennis te nemen van de vaststelling van het nieuwe Instellingsbesluit en toetsingskader van de Restitutiecommissie – overeenkomstig het advies van de Commissie Kohnstamm – door de minister van OCW op 22 april 2021 (bijlage 1).
3. Kennis te nemen van de brief van de advocaat van claimanten van 30 april 2021 (bijlage 2), met de wens van de claimanten om tot een spoedig eind aan de restitutiezaak betreffende het kunstwerk 'Bild mit Häusern' van Wassily Kandinsky te komen en waarin de gemeente Amsterdam in overweging wordt gegeven om het werk vrijwillig te restitueren, zonder herbeoordeling door de Restitutiecommissie.
4.
5.1.21 / 5.2.1
5. In te stemmen met het – in afwijking van het gemeentelijk beleid dat restitutieverzoeken voor bindend advies aan de Restitutiecommissie worden voorgelegd – in overleg treden met claimanten om overeenstemming over een vaststellingsovereenkomst te bereiken, waarvan de kern is dat de gemeente het kunstwerk 'Bild mit Häusern' van Wassily Kandinsky aan de erven restitueert en de erven zich verplichten om de lopende hoger beroepsprocedure bij het Hof te beëindigen, finale kwijting en vrijwaring te verlenen en (eventuele) fiscale consequenties c.q. hun eigen proceskosten te dragen.
6. In te stemmen om – na bereiken van overeenstemming over de conceptvaststellingsovereenkomst – de gemeenteraad de gelegenheid te geven om hierover haar wensen en bedenkingen te uiten.
7. In te stemmen met het opleggen van geheimhouding op de collegevoordracht en de in de bijbehorende bijlagen op grond van artikel 55, eerste lid van de Gemeentewet. Dit in verband met de belangen genoemd in artikel 10, tweede lid,

onder b. en g. van de Wet openbaarheid van bestuur. De geheimhouding wordt opgelegd voor de duur van 20 jaar en uiterlijk tot 6 juli 2041.

Reden spoed

De wethouder Kunst en Cultuur en de burgemeester wensen in verband met voortgang spoedige behandeling in het college van 6 juli.

Kernboodschap

Het college besluit om het kunstwerk 'Bild mit Häusern' van Wassily Kandinsky aan de erven te restitueren. Dit gebeurt in afwijking van het gemeentelijk beleid dat restitutieverzoeken voor bindend advies aan de Restitutiecommissie worden voorgelegd. Voorwaarde is dat met claimanten een vaststellingsovereenkomst wordt bereikt.

Bestuurlijke achtergrond

Op 22 oktober 2018 heeft de Restitutiecommissie (RC) een bindend advies gegeven inzake het restitutieverzoek van het schilderij 'Häus mit Bildern' van Wassily Kandinsky. De RC heeft geoordeeld dat de gemeente het schilderij niet hoeft terug te geven. De erven zijn daarna een civiele procedure gestart met als doel om het bindend advies door de rechter te laten vernietigen. Dat is afgewezen. De erven zijn hiertegen bij het Hof in beroep gegaan. Deze procedure loopt nog.

In 2013 is het gemeentelijk restitutiebeleid vastgesteld, op basis waarvan kunstwerken die zich in de collectie Amsterdam bevinden en die tijdens de periode 1933-1945 onvrijwillig uit bezit van de toenmalige eigenaren zijn geraakt, kunnen worden gerestitueerd.

De Commissie Kohnstamm heeft in december 2020 een rapport uitgebracht waarin het Nederlands restitutiebeleid is geëvalueerd.

Bij vaststelling van de 'Evaluatie restitutiebeleid door commissie Kohnstamm' op 16 februari 2021 heeft uw college ingestemd met het – in samenspraak met de claimanten – doen van een verzoek aan de Restitutiecommissie om een (her)boordeling te doen van het restitutieverzoek inzake het kunstwerk 'Bild mit Häusern' van Wassily Kandinsky op basis van het nieuwe – door de minister vast te stellen – toetsingskader.

Op 22 april 2021 heeft de minister van OCW het nieuwe Instellingsbesluit en toetsingskader van de Restitutiecommissie – overeenkomstig het advies van de Commissie Kohnstamm – vastgesteld.

Bestuurlijke prioriteit

N.v.t.

Wettelijke grondslag

Gemeentewet, artikel 160, eerste lid, sub d.

Gemeentewet, artikel 55, eerste lid.

Wet Openbaarheid Bestuur (Wob), artikel 10 lid 2 onder f en g.

Onderbouwing besluit

Ad 1.

Op 16 februari 2021 heeft het college naar aanleiding van het evaluatierapport van de Commissie Kohnstamm besloten – vanuit het uitgangspunt dat de gemeente Amsterdam een rechtvaardig restitutiebeleid voorstaat – dat het recht wil doen aan de aanbevelingen van de Commissie Kohnstamm. Daarbij heeft het college uitgesproken dat het – in

samenspraak met de claimanten – een verzoek aan de Restitutiecommissie wil doen om een (her)beoordeling te doen van het restitutieverzoek inzake het kunstwerk van Kandinsky op basis van het nieuwe – door de minister vast te stellen – toetsingskader.

Op 19 februari 2021 is de raadsbrief met de reactie van het college op het rapport van de Commissie Kohnstamm uitgegaan. Daarin staat:

'Dit betekent dat het college pleit voor een herbeoordeling door de Restitutiecommissie van het restitutieverzoek van het werk 'Bild mit Häusern' van Wassily Kandinsky aan de hand van een aangepast beoordelingskader. Voor een herbeoordeling van een restitutieverzoek waarover reeds een bindend advies is gegeven, is medewerking en instemming vereist van de verzoekers. Het college zal met de verzoekers in contact treden.'

Ad 2.

De minister van OCW heeft op 22 april 2021 het nieuwe Instellingsbesluit en toetsingskader van de Restitutiecommissie (RC) vastgesteld (bijlage 1). Het nieuwe toetsingskader is conform het advies van de Commissie Kohnstamm vormgegeven. De kern hiervan is:

- *'Als de oorspronkelijke eigenaar een particulier is die tot een vervolgte bevolkingsgroep behoorde, wordt onvrijwillig bezitsverlies aangenomen indien het bezitsverlies in Nederland na 10 mei 1940, in Duitsland na 30 januari 1933 of in Oostenrijk na 13 maart 1938 heeft plaatsgevonden, tenzij nadrukkelijk anders blijkt.'*
- *'Als onvrijwilligheid van het bezitsverlies voldoende aannemelijk is en het cultuurgood niet in het bezit is van de Staat, beoordeelt de Restitutiecommissie of de bezitter bij de verwerving van het cultuurgood **te goeder trouw was** ten aanzien van de herkomst van het cultuurgood. Als de bezitter echter afziet van een beroep op goede trouw, adviseert de Restitutiecommissie zonder onderzoek van de goede trouw tot restitutie.'*

Ten aanzien van dit laatste punt is het goed te realiseren wat de Commissie Kohnstamm heeft geadviseerd over het doen van beroep op goede trouw: *"De evaluatiecommissie is van oordeel dat het Rijk of een decentrale overheid geen beroep op verwerving te goeder trouw zou moeten doen indien verwerving heeft plaatsgevonden onder omstandigheden die naar huidige maatstaven niet aanvaardbaar zouden zijn."*

Ad 3.

Naar aanleiding van het pleidooi van het college om een herbeoordeling van het restitutieverzoek door de RC te laten plaatsvinden, zijn er sinds de raadsbrief diverse contactmomenten geweest tussen de advocaat van de gemeente en de advocaten van de verzoekers. Ook zijn er contacten geweest tussen de gemeente en de Restitutiecommissie over de procedure rond een mogelijke herbeoordeling door de Restitutiecommissie. De Restitutiecommissie heeft aangegeven een (hernieuwd) verzoek om een Bindend Advies over het restitutieverzoek inzake het kunstwerk van Kandinsky op basis van het nieuwe beoordelingskader direct in behandeling te zullen nemen zodra beide partijen hiertoe een verzoek indienen. De RC kan op dit moment helaas geen uitsluitsel geven over de duur die gemoeid is met de beoordeling van het verzoek.

Op 30 april 2021 heeft de advocaat van de verzoekers een brief aan de advocaat van de gemeente gestuurd (bijlage 2). Kern van de brief is:

- 5.1.21 / 5.2.1
-

Agendapunt F11

College van burgemeester en wethouders

Spoeuvoordracht voor de College vergadering van 06 juli 2021

5.1.2i /
5.2.1

-
-
-

Ad 4.

5.1.2i /
5.2.1

5.1.2i /
5.2.1

5.1.2.e

Ad 5.

Geheim

Indachtig de wens om tot een rechtvaardige afhandeling te komen en gezien de wens om tot een snelle uitkomst te komen, wordt voorgesteld in te stemmen met het – in afwijking van het gemeentelijk beleid dat restitutieverzoeken voor bindend advies aan de RC worden voorgelegd – in overleg treden met de claimanten om een vaststellingsovereenkomst te bereiken, waarbij de kern is dat de gemeente het kunstwerk 'Bild mit Häusern' van Wassily Kandinsky aan de erven restitueert.

Alhoewel op basis van het gemeentelijk restitutiebeleid de gemeente altijd op basis van een bindend advies van de RC tot een besluit over restitutie komt, zijn er in het geval van het restitutieverzoek inzake het kunstwerk van Kandinsky bijzondere feiten en omstandigheden om hier vanaf te wijken. De RC heeft inmiddels een nieuw beoordelingskader, dat in criterium 3.1 stelt dat 'onvrijwillig bezitsverlies [wordt] aangenomen indien het bezitsverlies in Nederland na 10 mei 1940 ... heeft plaatsgevonden, tenzij nadrukkelijk anders blijkt.' Uit het eerdere feitenonderzoek van de RC is gebleken dat - met het ter veiling brengen van het kunstwerk in oktober 1940 - aldus na 10 mei 1940 uit bezit van de toenmalige joodse eigenaar is geraakt. De verwachting van de gemeente is dat een herbeoordeling van het restitutieverzoek door de Restitutiecommissie op basis van het reeds verrichte feitenonderzoek en met toepassing van het nieuwe toetsingskader, zal leiden tot een bindend advies tot restitutie.

Een besluit om – in afwijking van het restitutiebeleid – het restitutieverzoek niet (opnieuw) voor te leggen aan de RC en te kiezen voor de lijn om met verzoekers in overleg te treden om een vaststellingsovereenkomst te bereiken, betekent ook wijziging van de lijn die in de in het collegebesluit van 16 februari 2021 is ingezet.

Om tot een rechtstreekse restitutie aan de erven te komen, zal een vaststellingsovereenkomst overeengekomen moeten worden tussen de gemeente en de erven. Deze vaststellingsovereenkomst vormt de titel voor overdracht en is de basis voor beëindiging van de lopende hoger beroepsprocedure en het voorkomen van eventuele nieuwe aanspraken en/of procedures (finale kwijting). Andere aspecten zien op het opnemen van een vrijwaring, het benoemen van fiscaalrechtelijke aspecten (rekening en risico van verzoekers) en eventuele afspraken omtrent een gezamenlijk persbericht.

Ad 6.

Na instemming met de lijn om te komen tot rechtstreekse restitutie, zullen – om tot de feitelijke restitutie van het kunstwerk aan de erven te komen – de gemeente en verzoekers (middels hun advocaten) overeenstemming moeten bereiken over een concept-vaststellingsovereenkomst inzake de restitutie (onder voorbehoud van bestuurlijke goedkeuring en wensen en bedenkingen van de raad, zoals geschetst onder punt 5). Het streven is om binnen twee maanden een concept-vaststellingsovereenkomst gereed te hebben.

Hierna zal de gemeenteraad in de gelegenheid moeten worden gesteld om haar wensen en bedenkingen te uiten ten aanzien van het voorgenomen besluit van het college tot aangaan van de vaststellingsovereenkomst met de erven. Dit omdat het om een afwijking van het beleid gaat en het besluit ingrijpende gevolgen voor de gemeente kan hebben. De verwachting is dat bespreking hiervan in de raad van september of oktober van dit jaar kan plaatsvinden.

Nadat de raad in de gelegenheid is gesteld de wensen en bedenkingen te uiten moet het college definitief besluiten omtrent het aangaan van de vaststellingsovereenkomst.

Ad 7.

Agendapunt F11

College van burgemeester en wethouders

Spoeuvoordracht voor de College vergadering van 06 juli 2021

De geheimhouding op het collegebesluit en de bijlage wordt opgelegd tot 6 juli 2041 op basis van artikel 10 lid 2 sub b en g (voorkomen van onevenredige benadeling) van de Wet Openbaarheid

Bestuur (Wob) omdat openbaarmaking van deze voordracht en de bijbehorende bijlage de economische, financiële en/of juridische positie van de gemeente en de instellingen die de Collectie Amsterdam beheren kunnen schaden.

[1] De verzoekers hebben in de rechtbankprocedure betoogd dat leden van de RC banden met het Stedelijk Museum Amsterdam zouden hebben, waardoor een onafhankelijk oordeel over het restitutieverzoek niet mogelijk was. De rechtbank heeft geoordeeld dat dit betoog ten aanzien van belangenverstrengeling faalt.

Participatie

N.v.t.

Financiële onderbouwing

Conclusie

De genoemde beslipunten in de voordracht hebben geen financiële consequenties.

Communicatie

Binnen de gemeente

N.v.t.

Buiten de gemeente

N.v.t.

Documenten

Registratienr.	Naam
AD2021-068493	Advies (pdf)
AD2021-068487	Bijlage 1 - Instellingsbesluit Restitutiecommissie 2021.pdf (pdf)
AD2021-068488	Bijlage 2 - Brief van claimanten aan gemeente - 30 april 2021.pdf (pdf)
AD2021-068489	Bijlage 3 - Notitie ^{5.1.2,i} - 25.06.21.pdf (pdf)
AD2021-068477	College van B&W Voordracht (pdf)

Behandelend ambtenaar (naam, telefoonnummer en e-mailadres)

Kunst en Cultuur, ^{5.1.2,e} |, 06 - ^{5.1.2,e}
^{5.1.2,e} @amsterdam.nl

Besluit college van burgemeester en wethouders

Conform besloten
